

Nr 169.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om tillägg till förordningen den 10 juni 1932 (nr 200) angående utsträckt tillämpning av vissa bestämmelser i § 13 av ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22) m. m.; given Stockholms slott den 25 februari 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till förordning om tillägg till förordningen den 10 juni 1932 (nr 200) angående utsträckt tillämpning av vissa bestämmelser i § 13 av ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22) m. m.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Möller.

F ö r s l a g

till

Förordning

om tillägg till förordningen den 10 juni 1932 (nr 200) angående utsträckt tillämpning av vissa bestämmelser i § 13 av ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22) m. m.

Härigenom förordnas, att till förordningen den 10 juni 1932 angående utsträckt tillämpning av vissa bestämmelser i § 13 av ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22) m. m. skall göras ett tillägg av följande lydelse:

Såsom tillställning, till vilken allmänheten har tillträde, skall icke anses tillställning, som anordnas inomhus av politiskt parti eller till dylikt parti ansluten förening, därest medlemskap i partiet utgör förutsättning för tillträde.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 25 februari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Departementschefen, statsrådet Möller, anmäler fråga om *tillägg till 1932 års förordning angående utsträckt tillämpning av vissa bestämmelser i § 13 ordningsstadgan för rikets städer* samt anför:

Gällande bestämmelser.

I § 13 första stycket ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 föreskrives, bland annat:

Var och en, som vill i stad eller å dess område giva offentlig föreställning, såsom skådespel, lindansning, konstridning, förevisa djur, konststykke eller annat dylikt, hålla konsert eller eljest utföra musik, anställa maskerad, bal, lekstuga eller andra nöjen, hålla allmänt föredrag, som ej är att hänföra till andaktsövning eller föreläsning vid läroanstalt, hålla allmänt sammanträde eller göra andra tillställningar av vad beskaffenhet som helst, vilka genom allmän tidning, anslag eller annorledes kungöras, eller vartill inträdeskort försäljas eller avgift på ett eller annat sätt från allmänheten fordras, begäres eller mottages, eller till vilka allmänheten eljest har tillträde, skall därom göra anmälan hos polismyndigheten.

Enligt andra stycket i samma paragraf skall, då fråga är om bal och vissa andra tillställningar, polismyndighetens tillstånd avvaktas. Det är förbjudet att, innan tillstånd meddelats, utlämna inträdeskort, fordra, begära eller mottaga avgift.

Den som gjort anmälan om tillställning har enligt tredje stycket i paragrafen att ställa sig till efterrättelse de ordningsföreskrifter, som kunna meddelas av polismyndigheten.

Underlåter någon vad sålunda stadgats är han förfallen till bötesansvar (fjärde stycket i § 13).

Jämlikt kungörelse den 10 juni 1932 (nr 198) angående tillämpning för riket i dess helhet av vissa bestämmelser i ordningsstadgan skall vad i § 13

är stadgat i fråga om, bland annat, bal tillämpas jämväl beträffande dylik tillställning å ort, varest vad sålunda är stadgat icke redan är gällande.

I förordning den 10 juni 1932 (nr 200) angående utsträckt tillämpning av vissa bestämmelser i § 13 av ordningsstadgan m. m. har föreskrivits, bland annat, att vad i nämnda § 13 är stadgat angående offentlig föreställning eller annan sådan tillställning skall äga tillämpning jämväl å tillställning, till vilken tillträde är beroende av medlemskap i viss förening eller av inbjudning, därest tillställningen uppenbarligen utgör del av en uteslutande eller väsentligen för anordnande av dylika tillställningar driven rörelse eller tillställningen eljest, såsom med avseende å sin omfattning eller de villkor, varunder tillträde lämnas, är att jämställa med tillställning, till vilken allmänheten har tillträde.

I den proposition (nr 184/1932), varigenom nyssnämnda förordning framlades för riksdagen, erinrade föredragande departementschefen, statsrådet Larsson, att de omständigheter, som karakteriserade de slags tillställningar, varom vore fråga, i regel vore huvudsakligen två, föreliggande antingen var för sig eller båda tillsammans. Den första av dessa omständigheter utgjordes av det förhållandet, att tillställningen vore ett led i en uteslutande eller väsentligen för anordnande av dylika tillställningar driven rörelse, vilket t. ex. vore fallet med de tillställningar, som anordnades av nattklubbar och liknande sammanslutningar. Beträffande den andra omständigheten av nyssnämnda beskaffenhet anfördes:

Denna omständighet utgjordes av det förhållandet, att tillställningar beträffande den omfattning, i vilken eller beträffande de villkor — såsom i fråga om former för förvärvande av medlemskap eller inbjudning, de rättigheter medlemskapet medförde o. s. v. — under vilka tillträde till desamma faktiskt lämnades, eller annan särskild framträdande omständighet vore att jämställa med offentliga tillställningar. Detta vore t. ex. fallet med boxningsuppvisningar eller andra tävlingar, vilka plägat anordnas under nu ifråga varande form. Huruvida sist avsedda förutsättning för jämställande av en såsom enskild betecknad tillställning med offentlig skulle anses uppfylld, berodde givetvis i sista hand på en diskretionär prövning av domstol, något som tydligen i detta fall, med alla de övergångsformer som förekomme, icke med någon formulering kunde undvikas. Att med avseende å de tillställningar, som hittills företrädesvis tilldragit sig uppmärksamhet i nu förevarande avseende, såsom t. ex. boxningsuppvisningarna, en prövning vid domstol enligt här förordade bestämmelser skulle medföra, att dessa föreställningar bleve underkastade de regler, som gällde för offentliga tillställningar, torde kunna tagas för givet. Någon anledning till att å andra sidan befara, att den föreslagna bestämmelsen komme att inkräkta på det normala föreningslivet, syntes icke föreligga, då den slutliga förutsättningen för tillämpning av densamma städe vore, att den tillställning, å vilken dess tillämpning ifrågasattes, skulle vara att med hänsyn till alla inverkan förhållanden jämställa med tillställning, till vilken allmänheten hade tillträde. Till ledning för bedömande av denna fråga tjänade iakttagandet av de omständigheter, som enligt författningsförslaget företrädesvis karakteriserade det oegentliga slag av föreningsliv, som åsyftades, nämligen att tillställningen uppenbarligen utgjorde del av en uteslutande eller väsentligen för anordnande av dylika föreställningar driven rörelse eller att tillträde till densamma läm-

nades i den omfattning eller under de villkor, som i författningstexten avsåges. Men dessa omständigheter vore i och för sig icke ensamt avgörande för frågan om tillämpligheten av den föreslagna bestämmelsen, därest i allt fall förstnämnda förutsättning icke tillika förelåge, d. v. s. därest icke tillställningen i realiteten vore att jämställa med tillställning, till vilken allmänheten hade tillträde.

Första lagutskottet anslöt sig (utl. nr 41) till alla delar till departementschefens synpunkter. Utskottet delade således även departementschefens uppfattning, att någon fara för att den föreslagna bestämmelsen komme att inkräkta på det normala föreningslivet icke syntes föreligga, då förutsättningen för dess tillämpning städse vore, att den ifrågavarande tillställningen med hänsyn till alla inverkan förhållanden skulle vara att jämställa med tillställning, till vilken allmänheten hade tillträde.

Riksdagen godkände av utskottet framställt förslag om bifall till propositionen.

Rättsfall angående frågan om tillställnings offentlighet.

Den 12 april 1936 (påskdagen) kl. 5.30 e. m. höll Svartviks socialdemokratiska ungdomsklubb Aktiv »sitt sedvanliga påsksamkväm» å Njurunda folkets hus. Programmet för samkvämet upptog — enligt annons i tidningen Nya Samhället samt affisch, som anslogs å olika platser — föredrag av L. O:s ombudsman Axel Granath, skådespel, uppfört av klubbmedlemmar, sång av olika slag, musik, kaffeservering och dans. Entréavgiften var 75 öre. Såväl i annonsen som å affischen angavs »Endast för socialdemokrater», i annonsen var tillagt »Medlemsbok uppvisas». Annonsen hade såsom rubrik: »Socialdemokrater».

Styrelsemedlemmarna i klubben åtalades av landsfiskalen i orten för det de anordnat *offentlig* danstillställning utan att därtill hava sökt eller erhållit vederbörligt tillstånd.

Åklagaren ansåg, att en tillställning, som vore öppen för alla personer, anslutna till ett så stort politiskt parti som det socialdemokratiska, måste anses såsom offentlig.

De tilltalade anförde vid häradsrätten, (Medelpads östra domsagas häradsrätt), att man icke fordrat uppvisande vid ingången av medlemsbok i det socialdemokratiska partiet; biljettförsäljarna hade emellertid känt igen alla personer, som vore anslutna till nämnda parti. (Med ändring härav förklarades i hovrätten, att företeende av medlemsbok icke fordrats i sådana fall, vilka varit de flesta, då biljettförsäljarna personligen känt igen mötesdeltagarna.)

Häradsrätten dömde de tilltalade till ansvar jämlikt § 13 ordningsstadgan, enär de »anställt offentlig bal utan att därtill hava inhämtat landsfiskalens i Njurunda distrikt tillstånd».

De tilltalade överklagade utslaget hos Svea hovrätt, som emellertid fastställde häradsrättens domslut under konstaterande, att tillställningen varit av den art, att polismyndighets tillstånd till densamma bort inhämtas. Häröf-

uttalades i hovrättens utslag, att vad de tilltalade »i målet invänt därom, att tillträde till ifrågavarande tillställning stått öppet allenast för medlemmar av socialdemokratiska partiet, icke föranleder, att tillställningen varit att anse annorlunda än som tillställning, till vilken allmänheten haft tillträde».

De tilltalade sökte prejudikatdispens (enligt 30 kap. 13 § rättegångsbalken). Ansökningen avslogs av Högsta domstolen (Nytt Juridiskt Arkiv 1937 not. B nr 262).

Departementspromemoria angående ifrågasatt författningsändring.

Inom socialdepartementet har upprättats en »promemoria angående tillämpningen i visst fall av § 13 ordningsstadgan för rikets städer och därmed sammanhörande författningar», vari redogörelse — av i huvudsak samma innehåll som den av mig i det föregående avgivna — lämnats rörande gällande bestämmelser och det nyss omförmälda rättsfallet.

Vid promemorian fanns fogat utkast till ny författningsbestämmelse, avsedd att fogas såsom tillägg till 1932 års förordning. Enligt utkastet skulle såsom tillställning, till vilken allmänheten hade tillträde, icke anses sådan tillställning, som anordnades inomhus av politiskt parti eller till dylikt parti ansluten förening, därest medlemskap i partiet utgjorde förutsättning för tillträde.

Den nya författningen avsågs skola träda i kraft dagen efter den, då författningen utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

I promemorian anfördes ytterligare följande:

Den omständigheten att — såsom i viss utsträckning torde förekomma — vid tillställning, som anordnades av politisk sammanslutning, medlems maka och barn jämväl ägde rätt att närvara syntes icke böra föranleda, att tillträde till tillställning skulle anses vara öppet för allmänheten. Rättsfall (i andra instans) förelåge, i vilka den uppfattningen kommit till uttryck, att en sådan tillställning icke vore offentlig.

I detta sammanhang torde böra omnämnas, att det syntes ställt utom tvivel, att en tillställning, som anordnats av en facklig organisation och till vilken endast dess medlemmar ägde tillträde, icke under några förhållanden (även om till organisationen vore anslutna ett stort antal medlemmar) kunde anses vara att jämställa med sådan tillställning, till vilken allmänheten hade tillträde.

Yttranden över departementspromemorian.

Över departementspromemorian hava, efter remiss, utlåtanden avgivits av överståthållarämbetet samt länsstyrelserna i Östergötlands, Kronobergs, Göteborgs och Bohus, Örebro, Kopparbergs och Västernorrlands län.

Överståthållarämbetet har vid sitt utlåtande fogat yttranden av polismästaren och polisdomaren i Stockholm. Till länsstyrelsernas utlåtanden hava bilagts yttranden av landsfogdarna i respektive län. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har därjämte överlämnat yttrande av poliskammaren i Göteborg samt länsstyrelsen i Östergötlands län yttranden av poliskammaren i Norrköping och magistraten i Linköping ävensom av landsfogden i länet in-

fordrade yttranden av landsfiskalerna i Bankekind, Finspångs, Göstrings, Lösings och Valdemarsviks distrikt.

Det i promemorian framlagda förslaget har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus, Kopparbergs och Västernorrlands län, landsfogdarna i sistnämnda två län, poliskammaren i Norrköping, magistraten i Linköping samt landsfiskalen i Göstrings distrikt. Tillstyrkande under förutsättning att anmälningsplikt till polismyndighet införas har lämnats av poliskammaren i Göteborg. Viss ändring av förslaget har ifrågasatts av landsfogden i Göteborgs och Bohus län, som föreslagit, att ifrågavarande tillställningars karaktär av offentliga skulle bibehållas men att undantag från skyldigheten att begära tillstånd skulle medgivnas. I övriga yttranden har förslaget blivit avstyrkt.

I några av de tillstyrkande yttrandena har framhållits, att det föreslagna stadgandet visserligen i enstaka fall skulle kunna föranleda missbruk men att detsamma dock hade sådant fog för sig, att författningsändringen borde genomföras. För att undvika ett kringgående av bestämmelserna borde dock, enligt förslag i ett yttrande, närmare angivas, vad som avsåges med politiskt parti.

Poliskammaren i Göteborg har ifrågasatt en skyldighet att — ehuru tillställning av ifrågavarande slag skulle anses såsom enskild — göra anmälan till polismyndighet om densamma, när polispersonal ofta krävdes för trafikens ordnande och den allmänna ordningens upprätthållande såväl före som efter en dylik tillställning. Polismyndigheten borde därjämte sättas i tillfälle att kontrollera, att tillställningen vore av angiven beskaffenhet. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*, som funnit vad nyssnämnda poliskammare anfört värt beaktande, har förklarat sig vilja fästa uppmärksamheten på förhållandet, även om det syntes länsstyrelsen inkonsekvent att förutsätta anmälningsplikt beträffande tillställningar, som principiellt erkänts såsom enskilda.

I de avstyrkande yttrandena har i huvudsak framhållits, att nuvarande bestämmelser icke syntes hava medfört några allvarigare olägenheter och att därför det enstaka fall, som legat till grund för upprättandet av departementspromemorian i ärendet, icke kunde anses utgöra tillräcklig anledning att vidtaga författningsändring, varigenom politiska sammanslutningar skulle erhålla en mera gynnad ställning än andra, att försök att kringgå bestämmelserna — t. ex. genom bildande av föreningar under namn av politiska partier, ordnande av medlemskap i samband med köp av entrébiljett o. dyl. — i stor utsträckning kunde väntas förekomma, att kontroll syntes bliva mycket svår att utöva såväl i fråga om deltagarna i som beträffande lokal för tillställningarna, att ungdom i viss utsträckning kunde förväntas gå in som medlemmar i politiskt parti, eventuellt i flera partier samtidigt, enbart för att få rätt att delta i av partierna anordnade danstillställningar, att överhuvud innebörden av begreppen politiskt parti och medlemskap däri vore outredd samt att den allmänna ordningen kunde äventyras. — I åtskil-

liga yttranden har å andra sidan framhållits, att några betänkligheter ur ordningssynpunkt icke kunde anses föreligga.

Polisdomaren i Stockholm har, jämte annat, framhållit, att ett genomförande av författningsförslaget skulle innebära, att de politiska sammanslutningarna bereddes möjlighet att anordna tillställningar i strid mot kungörelsen den 4 oktober 1895 (nr 83), enligt vilken vissa offentliga tillställningar, bland annat bal, icke finge anordnas å juldagen, långfredagen, påskdagen och pingstdagen. *Överståthållarämbetet* har anmärkt, att det förhållandet att åtal beslutits i det fall, som behandlats i departementspromemorian, torde hava haft sin grund däri, att den ifrågavarande tillställningen ägt rum just å en av de nyssnämnda kyrkliga högtidsdagarna. Någon svårighet att erhålla tillstånd till anordnande av tillställningar på årets samtliga dagar utom de enligt 1895 års kungörelse undantagna helgdagarna torde icke föreligga.

Polisdomaren i Stockholm har vidare anfört, att den tillställning, varon i promemorian varit fråga, syntes direkt falla in under bestämmelserna i § 13 ordningsstadgan, varför eventuell författningsändring borde vidtagas i stadgan och ej i 1932 års förordning.

Landsfiskalen i Lösings distrikt har föreslagit, att — därest författningsbestämmelser i ämnet skulle utfärdas — eftergift icke borde medgivas för helt politiskt parti såsom sådant, samt att, om eftergift medgåves för lokalavdelning av sådant parti, såsom villkor för tillträde till anordnad tillställning — för att den skulle anses såsom enskild — skulle stadgas medlemskap under viss minimitid.

Länsstyrelsen i Örebro län har slutligen framhållit, att ett undantagande av ifrågavarande tillställningar från tillämpningen av § 13 ordningsstadgan dock i varje fall ej borde medföra även deras befriande från nöjesskatt.

Departementschefen.

Tvekan synes icke råda därom, att en tillställning, som anordnas av en facklig organisation och till vilken tillträde är öppet endast för dess medlemmar, icke kan anses vara att jämställa med tillställning, till vilken allmänheten har tillträde. Det sagda torde gälla även för det fall, att till organisationen äro anslutna ett stort antal medlemmar. Vad nu anförts synes i praxis hava ansetts äga tillämpning även då en mindre förening eller annan sådan sammanslutning av politisk karaktär anordnat samkväm för sina egna medlemmar. Att medlems maka eller make och barn jämväl ägt rätt att därvid närvara synes icke hava föranlett, att tillträde ansetts hava varit öppet för allmänheten.

I det fall, som behandlats uti det i det föregående refererade rättsfallet, har tillträde angivits tillkomma socialdemokrater, d. v. s. medlemmar av det socialdemokratiska partiet. Såväl underrätt som hovrätt har funnit gällande bestämmelser innebära, att en tillställning, till vilken tillträde varit allenast på sålunda angivet sätt begränsat, icke kan anses annorlunda än som tillställning, till vilken allmänheten har tillträde. Gjord ansökning att vin-

na prövning av hovrättens utslag i högsta instans har avvisats av högsta domstolen.

Då den innebörd, som av domstolarna inlagts i gällande bestämmelser, synes mig icke kunna hava varit avsedd vid bestämmelsernas tillkomst, anser jag, i motsats till vad i några yttranden anförts, vad sålunda förekommit utgöra tillräcklig anledning att vidtaga en författningsändring. Härvid bör uttryckligen fastslås, att såsom tillställning, till vilken allmänheten har tillträde, icke skall anses en tillställning, som anordnas inomhus av politiskt parti och till dylikt parti ansluten förening, därest medlemskap i partiet utgör förutsättning för tillträde. Någon inskränkning häri, på sätt i ett yttrande föreslagits, torde icke böra stadgas. Då tveksamhet synes kunna råda, huruvida en tillställning av nyss angivna slag enligt gällande bestämmelser skall anses som offentlig redan på grund av föreskrifterna i § 13 ordningsstadgan eller allenast på grund av bestämmelserna i 1932 års förordning, synes det lämpligt, att det stadgande — som jag på sätt nyss anförts nu föreslår — enligt vilket dylika tillställningar icke skola anses vara offentliga, erhåller sin plats i förordningen.

Den i det föregående lämnade framställningen utvisar, att åtskilliga skäl anförts i de över departementspromemorian avgivna yttrandena mot den föreslagna författningsändringen. Det synes mig emellertid som om fog skulle finnas för den åsikten, att de farhågor, som kommit till uttryck i berörda yttranden, äro överdrivna. Skulle, såsom i första hand befarats, försök komma att göras att kringgå de föreslagna bestämmelserna, böra sådana givetvis beivras. Ett annat skäl mot nyssnämnda bestämmelser har varit, att den allmänna ordningen skulle kunna äventyras genom deras införande. I ett yttrande har också föreslagits, att, om de ifrågavarande tillställningarna icke skola anses såsom offentliga, skyldighet dock skall stadgas att anmäla deras hållande för polismyndighet. En sådan anmälningsplikt torde emellertid ej vara erforderlig. Skall en tillställning hållas, till vilken anslutningen kan väntas bliva stor, torde densamma kungöras på sådant sätt, att polismyndigheten alltid får kännedom därom och kan vidtaga ur ordningssynpunkt erforderliga mått och steg. I flera yttranden har jämväl betonats, att några svårigheter ur ordningssynpunkt icke behöva befaras vid ett genomförande av de föreslagna författningsbestämmelserna. Att, såsom i några yttranden ifrågasatts, i författningstexten eller eljest, närmare ange vad som avses med politiskt parti, anser jag icke erforderligt.

Då de tillställningar, om vilka i de nya författningsbestämmelserna är fråga, icke skola vara att anse såsom offentliga, skola till följd härav å dem icke bliva tillämpliga de för offentliga tillställningar gällande stadgandena i 1895 års kungörelse angående förbud mot skådespels och en del andra offentliga tillställningars anordnande å vissa helgdagar eller i förordningen den 30 maj 1919 (nr 256) om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjeställningar.

Den föreslagna författningsändringen synes böra träda i kraft utan någon övergångstid.

Föredraganden hemställer härefter, att upprättat förslag till *förordning om tillägg till förordningen den 10 juni 1932 (nr 200) angående utsträckt tillämpning av vissa bestämmelser i § 13 av ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22) m. m.* måtte genom proposition föreläggas riksdagen.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Dagny Olsson.